

Судова мистецтвознавча експертиза в адміністративному судочинстві

Мар'яна Верхотурова

кандидат історичних наук, доцент, докторантка, почесний професор Балтійського науково-дослідного інституту трансформації економічного простору, судовий експерт, Науково-дослідний центр судової експертизи у сфері інформаційних технологій та інтелектуальної власності Міністерства юстиції України, м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9172-2310>, e-mail: marianawerhoturova@gmail.com

Висвітлено процесуальні підстави й порядок призначення судової експертизи в адміністративному судочинстві. Наведено законодавчу дефініцію поняття судової експертизи та подано визначення судової мистецтвознавчої експертизи. На підставі аналізу Єдиного державного реєстру судових рішень визначено категорії адміністративних справ, в яких призначається судова мистецтвознавча експертиза, та переліки поставлених на її вирішення питань. Установлено, що така експертиза призначається з метою встановлення належності певних об'єктів до комуністичної символіки, об'єктів, що мають культурну цінність, об'єктів аудіо-візуального мистецтва.

Ключові слова: судова мистецтвознавча експертиза; висновок експерта; адміністративне судочинство; адміністративні справи; експертне забезпечення правосуддя.

Forensic Art Expertise in Administrative Proceedings

Mar'iana Verkhoturova

The procedural grounds and procedure for appointing a forensic expert in administrative proceedings are highlighted. The legislative definition of the concept of forensic examination is given and the definition of forensic art examination is given. Based on the analysis of the Unified State Register of Court Decisions, categories of administrative cases in which a forensic art examination is assigned and lists of issues submitted for its resolution were determined. It has been established that such an examination is appointed to establish the affiliation of certain objects to communist symbolism, objects of cultural value, and objects of audio-visual art.

Keywords: forensic art examination, expert opinion, administrative proceedings, administrative affairs, expert provision of justice.

Кодекс адміністративного судочинства України (далі — КАС України) [1] передбачає розгляд і вирішення справ в адміністративних судах на засадах змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості. До того ж суд уживає передбачені законом заходи, необхідні для з'ясування всіх обставин у справі, зокрема щодо виявлення та витребування доказів із власної ініціативи (ч. 2, 4 ст. 9 КАС України). Доказами в адміністративному судочинстві є будь-які дані, на підставі яких суд визначає наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги й заперечення учасників справи, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані визначаються судом, зокрема, на підставі висновків експертів (ст. 72 КАС України). Суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на безпосередньому, всебічному, повному та об'єктивному дослідженні їх. Жодні докази не мають для суду

наперед встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів сукупно (ст. 90 КАС України). Отже, адміністративний суд при вирішенні справи має не лише право, а й обов'язок ужити всіх необхідних заходів для повного, всебічного й об'єктивного з'ясування всіх обставин справи в межах предмета доказування.

Відповідно до приписів ч. 1, 2 ст. 102 КАС України суд за клопотанням учасника справи або із власної ініціативи призначає експертизу у справі за таких умов: а) для з'ясування обставин, що мають значення для справи, необхідні спеціальні знання у сфері іншій, ніж право, без яких встановити відповідні обставини неможливо; б) жодною стороною не наданий висновок експерта з цих самих питань або висновки експертів, надані сторонами, викликають обґрунтовані сумніви щодо їх правильності. До того ж визначено, що предметом висновку експерта може

бути дослідження обставин, які належать до предмета доказування та встановлення яких потребує наявних у експерта спеціальних знань.

За визначенням, наведеним у ст. 1 Закону України «Про судову експертизу» [2], судова експертиза — це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду.

Одним із видів судової експертизи є мистецтвознавча, що визначає можливість належності об'єкта дослідження до культурних цінностей, що мають художнє, історичне, етнографічне або наукове значення; підтверджує або спростовує авторство твору; визначає ступіть збереження твору, наявність або відсутність реставраційних утручань, здійснює оцінювання об'єктів мистецтва; установлює належність інформації до такої, що пропагує заборонену національним законодавством України символіку; визначає належність інформації до порнографічної або такої, що пропагує культ насильства чи жорстокості.

За даними Єдиного державного реєстру судових рішень встановлено, що призначення в адміністративних справах судової мистецтвознавчої експертизи відбувається зокрема з метою з'ясування таких питань:

- визначення відповідності об'єкта дослідження Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» [3]. У зв'язку зі зростанням кількості адміністративних справ щодо приведення розміщення пам'ятників або інших творів мистецтва в публічному громадському просторі у відповідність чинному законодавству виникає потреба проведення судової мистецтвознавчої експертизи таких об'єктів як, наприклад, твори монументального мистецтва тощо. У такому разі експерт-мистецтвознавець може вирішувати питання «Чи належить символіка, розміщена на стелі,

що розташована за адресою (АДРЕСА) до комуністичної», «Чи відповідає пам'ятник (ОСОБА), розміщений за адресою (АДРЕСА), вимогам вищевказаного Закону» тощо. У таких адміністративних справах в окремих випадках може призначатися комплексна судова лінгвістична та мистецтвознавча експертиза. Зокрема за необхідності визначення висловлювань, лозунгів, пісень тощо вимогам зазначеного Закону;

- визначення культурної цінності архітектурних об'єктів або їх ансамблів, належність об'єктів садово-паркового мистецтва до об'єктів культурної цінності, за потреби визначення віднесення до культових будівель та споруд тощо. У таких адміністративних справах також може призначатися комплексна судова будівельно-технічна та мистецтвознавча експертиза. У такому разі експерт-мистецтвознавець може вирішувати питання: «Чи належить архітектурний об'єкт, що розташований за адресою (АДРЕСА) до такого, що має культурну цінність», «Чи належить об'єкт садово-паркового мистецтва до об'єктів, що мають культурну цінність» тощо;
- відповідність творів аудіо-візуального мистецтва вимогам законодавства України, зокрема Закону України «Про медіа» [5]. У такому разі експерт-мистецтвознавець може вирішувати питання: «Чи належить інформація, що міститься у творі, до інформації, що пропагує культ насильства й жорстокості», «Чи належить інформація, що міститься у творі, до порнографічної (дитячої порнографії)» тощо.

Кількість адміністративних справ з різними предметами спору й предметом доказування, у яких адміністративним судом призначається судова мистецтвознавча експертиза, свідчить про важливість такого виду судової експертизи під час здійснення правосуддя в адміністративних справах, висновок якої є чи не єдиним допустимим і достатнім переконливим доказом на підтвердження

обставин, які містяться у предметі доказування під час оцінювання законності дій як фізичних і юридичних осіб, так і суб'єктів владних повноважень у спірних правовідносинах.

Перелік джерел посилання

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 27.01.2026).
2. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 27.01.2026).
3. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки : Закон України від 09.04.2015 р. № 317-VIII (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text> (дата звернення: 27.01.2026).
4. Про медіа : Закон України від 13.12.2022 р. № 2849-IX (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text> (дата звернення: 27.01.2026).